

НАУКОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАПОБІГАННЯ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ SCIENTIFIC SUPPORT FOR THE PREVENTION OF DOMESTIC VIOLENCE

Актуальність статті полягає в тому, що однією із нагальних загальносвітових проблем, що потребують свого вирішення на державному рівні, є домашнє насильство. Це явище є серйозною соціальною проблемою, яка не лише порушує права і свободи особи, однак, і здійснює згубний вплив на її подальше психосоціальне благополуччя. Тому не дарма, серед стратегічних пріоритетів діяльності державних правоохоронних інституцій, зокрема Міністерства внутрішніх справ і Національної поліції України, безумовним є запобігання та протидія домашньому насильству. У статті на основі застосування міждисциплінарного підходу (адміністративного, кримінального, криминології, криміналістики; педагогіки, психології), аналіз наукових вітчизняних і зарубіжних праць дозволив систематизувати здобутки різних аспектів проблеми домашньому насильству, узагальнити дисертаційні, монографічні практики в Україні та світі й на основі чого обґрунтувати напрями диференціації та інтеграції наукових знань, важливих в аспекті пізнання протиправної діяльності у сімейно-побутовій сфері та розробки кримінально-правових й криминологічних заходів запобігання з урахуванням викликів і загроз для розвитку української сім'ї. Автором проведено періодизацію розвитку кримінально-правових та криминологічних наукових знань у запобіганні кримінальним правопорушенням у сімейно-побутовій сфері з виокремленням «незалежного», «довоєнного» та «воєнного» періодів. Вивчення вищевказаних наукових праць також засвідчило, що у вітчизняній та зарубіжній криминології приділялась певна увага характеристиці та запобігання насильству в сім'ї (яке з часу внесення відповідних змін до Кримінального кодексу України і доповнення його статтею 126-1, трансформувалося в категорію «домашнє насильство»), однак комплексного дослідження, яке б ґрунтувалося на криминологічній характеристиці, з виокремленням стану та тенденцій, детермінант, особи правопорушника, жертви злочинного посягання, взаємозв'язку таких елементів з кримінально-правовими заходами реагування, криминологічними заходами запобігання в умовах воєнного стану розроблено не було. Також, наголошено, що за браком чітких стратегічних орієнтирів, державна діяльність у сфері запобігання домашньому насильству залишається безсистемною й неузгодженою, а відтак, в умовах воєнного стану, докорінних змін законодавства та правозастосовної практики, розроблення науково-обґрунтованих концептуальних засад охорони сім'ї з визначенням шляхів розв'язання низки суміжних фундаментальних і прикладних проблем набуває особливого безпекового значення.

Ключові слова: домашнє насильство, наукові знання, наукові доробки, дисертація, кривдник, жертва, реагування, запобігання домашньому насильству.

The relevance of the article lies in the fact that domestic violence is one of the urgent global problems that need to be solved at the state level. This phenomenon is a serious social problem that not only violates the rights and freedoms of a person, but also has a detrimental effect on his further psychosocial well-being. Therefore, it is not for nothing that among the strategic priorities of the activities of state law enforcement institutions, in particular the Ministry of Internal Affairs and the National Police of Ukraine, the prevention and counteraction of domestic violence is unconditional. In the article, based on the application of an interdisciplinary approach (administrative, criminal, criminology, criminology; pedagogy, psychology), the analysis of scientific domestic

and foreign works made it possible to systematize the achievements of various aspects of the problem of domestic violence, to summarize the dissertation, monographic practices in Ukraine and the world, and on the basis of which to justify directions of differentiation and integration of scientific knowledge, important in the aspect of knowledge of illegal activities in the family sphere and development of criminal-legal and criminological measures of prevention, taking into account challenges and threats to the development of the Ukrainian family. The author carried out a periodization of the development of criminal-legal and criminological scientific knowledge in the prevention of criminal offenses in the family and household sphere, distinguishing the "independent", "pre-war" and "war" periods. The study of the above-mentioned scientific works also proved that in domestic and foreign criminology, certain attention was paid to the characteristics and prevention of family violence (which, since the introduction of relevant amendments to the Criminal Code of Ukraine and the addition of Article 126-1, was transformed into the category of "domestic violence"), however, a comprehensive study, which would be based on criminological characteristics, with the isolation of the state and trends, determinants, the person of the offender, the victim of a criminal offense, the relationship of such elements with criminal and legal measures of response, criminological measures of prevention in conditions of martial law, was not developed. It was also emphasized that due to the lack of clear strategic guidelines, state activity in the field of domestic violence prevention remains unsystematic and uncoordinated, and therefore, in the conditions of martial law, fundamental changes in legislation and law enforcement practice, the development of scientifically based conceptual principles of family protection with the definition ways of solving a number of related fundamental and applied problems acquires a special security significance.

Key words: *domestic violence, scientific knowledge, scientific developments, dissertation, offender, victim, response, prevention of domestic violence.*

Постановка проблеми. Однією із нагальних загальносвітових проблем, що потребують свого вирішення на державному рівні, є домашнє насильство. Це явище є серйозною соціальною проблемою, яка не лише порушує права і свободи особи, однак, і здійснює згубний вплив на її подальше психосоціальне благополуччя. Тому не дарма, серед стратегічних пріоритетів діяльності державних правоохоронних інституцій, зокрема Міністерства внутрішніх справ і Національної поліції України, безумовним є запобігання та протидія домашньому насильству.

Випадки психічного, фізичного, сексуального та економічного насильства в родинах приносять честь і гідність, призводять до розладів здоров'я, загрожують тяжкими наслідками. Статистичні дані засвідчують тенденцію до збільшення кількості зареєстрованих фактів учинення правопорушень й інших подій, пов'язаних із домашнім насильством, проте реальні масштаби цього високолатентного явища складно оцінити об'єктивно. Ситуація загострилася у зв'язку з поширенням територією України глобальної пандемії COVID-19, а пізніше воєнними діями, зокрема у 2019 р. обліковано 1 068 кримінальних правопорушень за ст. 126-1 Кримінального кодексу (КК) України, у 2020 р. – 2 213, у 2021 р. – 2 432, і хоча, у 2022 р. відбулося зменшення таких насильницьких дій до 1 498, у 2023 р. зросло до 2633 (+70 %) [1].

Прийняття Закону України «Про запобігання домашньому насильству» (від 7 грудня 2017 року № 2229-VIII) [2] стало вирішальним кроком у запровадженні довгоочікуваних новачій стосовно юридичного інструментарію забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, охорони дитинства, соціальної роботи із сім'ями та молоддю, захисту осіб, які стали жертвами кривдників, та ефективного реагування на такі вияви з боку правоохоронців. Поряд з цим запроваджено критерії кваліфікації домашнього насильства саме як кримінального правопорушення (ст. 126-1 КК України), криміналізовано невиконання обмежувальних заходів або обмежувальних приписів і непроходження програми для кривдників (ст. 390-1 КК України) [3].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема дослідження сучасних підходів до розуміння домашнього насильства не залишилася поза увагою вчених-правників. Наукові підходи кримінально-правового та кримінологічного впливу на сімейно-побутову злочинність розробляли вітчизняні представники, зокрема А. В. Андрушко, В. С. Батиргарєєва, А. А. Бова, І. О. Бандурка, А. Б. Блага, І. Г. Богатирьов, А. А. Вознюк, Б. М. Головкін, О. О. Дудоров, О. С. Дмитрашук, А. О. Джужа, М. Г. Кузнецов, Ю. В. Лисюк, Н. О. Лішук, А. М. Орлеан, С. О. Павлиш, М. Ю. Самченко, Л. В. Самарай, Н. А. Стасюк, Д. М. Тичина М. І. Хавронюк, О. В. Харитонова,

В. В. Шаблистий, А. Я. Шинкарчук, К. В. Юртаєва, Н. С. Юзікова та ін. Водночас загальна систематизація наукових доробків щодо запобігання домашньому насильству в умовах воєнного стану здійснена не була, а тому потребує наукового вирішення.

Виклад основного матеріалу. Сьогодні наша країна, поряд із військовими подіями, переживає глибокі соціально-економічні перетворення, а в їх рамках – криміналізацію багатьох сфер життєдіяльності. Не є винятком у цьому процесі й сімейно-побутова сфера, яка стала об'єктом учинення протиправних діянь. І як наслідок, зниження життєвого рівня багатьох сімей, наявність верств населення, що знаходяться на межі, або за межею бідності, послаблення інфраструктури охорони здоров'я, освіти і культури тощо [4].

У 2001 р. Верховна Рада України ухвалила Закон «Про попередження насильства в сім'ї» [5], чим визнала як існування цього явища в суспільстві, так і готовність протистояти йому. Саме відтоді увага вітчизняних та зарубіжних науковців з різних галузей знань зосередилася на проблемі насильства в сім'ї, визначенні його детермінант, удосконаленні практики державного й громадського впливу, захисту потерпілих, розробленні напрямів запобігання тощо.

Однак, у 2017 та 2018 рр. прийнято низку змін і доповнень до КК України, що засвідчило невіршеність проблеми й потребу наукового пошуку. З урахуванням того, що домашнє насильство є комплексною проблемою, у багатьох дослідженнях переважає міждисциплінарний підхід, коли у пізнавальному процесі «задіяно» чимало наук, що дає підстави розглядати негативні процеси, які детермінують такі кримінально-протиправні дії не лише з позицій наук кримінально-правового циклу, а й адміністративного права, соціології, психології, педагогіки тощо.

Насамперед до наукових доробків, які так чи інакше стосуються проблем домашнього насильства, варто віднести наукові праці Л. В. Крижної «Попередження злочинів, що вчиняються у сфері сімейно-побутових відносин» (2000 р.), яка ще тоді наголосила на соціальному корінні злочинності, що свідчило про існування проблем в економіці, освіті, вихованні й інших сферах суспільного буття [6]; І. П. Васильківської «Криминологічні аспекти сімейного виховання» (2001 р.), в якій наголошено на недоліках сімейного виховання [7]; Б. М. Головкина на тему: «Сімейно-побутові конфлікти в системі детермінації умисних убивств і тяжких тілесних ушкоджень» (2002 р.) – під такими злочинами слід розуміти умисні насильницькі злочини проти життя й здоров'я особи переважно ситуативного характеру, що вчиняються у сімейно-побутовій сфері на ґрунті криміногенних конфліктів між злочинцем і потерпілим [8].

До 2017 року – прийняття Закону України «Про запобігання домашньому насильству» науковими працями присвяченими насильству в сім'ї були роботи В. В. Вітвіцької, О. І. Белової, Ю. В. Лисюк, О. В. Ковальнової, О. І. Зазимко, С. О. Павлиш, М. Ю. Самченко, А. О. Джужі, Л. В. Самарай, Г. В. Дідківської.

Одним із головних наукових доробків сучасності є монографія А. Б. Благі «Насильство в сім'ї: криминологічний аналіз і запобігання» (2014 р.), яка здійснила повний криминологічний аналіз насильства в сім'ї, шляхом з'ясування кількісно-якісних показників, вивчення особи, яка вчиняє насильство в сім'ї, та віктимологічного аналізу жертви такого насильства. Щодо запобігання насильству в сім'ї, то вчена розкрила його кризь призму вітчизняної системи запобігання, зокрема загальносоціального, спеціально-криминологічного та індивідуального рівнів. Усе це дало підстави дійти висновку, що насильство в сім'ї є сталим соціальним явищем, яке має глибокі історичні коріння, пов'язані з правовим закріпленням підлеглого становища жінок і дітей, унаслідок чого у масовій свідомості сформувався стереотип споживацького ставлення до них [9].

У світлі подальших досліджень, які виконані після набрання чинності Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» (2017 р.), доцільно виокремити дисертації С. В. Романцової на тему: «Запобігання сексуальному насильству щодо дітей в Україні» (2018 р.), у якому вдало розкрито загальні засади дослідження сексуального насильства щодо дітей; проаналізовано класифікацію проявів сексуального насильства щодо дітей; систематизовано напрями, за якими найбільш продуктивно розвивалися організаційно-правові засади запобігання проявам сексуального насильства щодо дітей в Україні тощо [10]; М. Г. Кузнецова «Домашнє насильство: криминологічна характеристика та запобігання» (2020 р.), в якій дослідником було запропоновано авторське тлумачення «домашнього насильства» як об'єкта криминологічного дослідження – це криминологічний феномен, який передбачає фізичні, словесні, моральні та економічні образи й примус для залякування й отримання влади одних членів сім'ї над іншими [11]. Також варто згадати і праці Г. Н. Собко, Н. О. Лішук.

Варто зупинити увагу на таких дослідженнях: О. С. Дмитрашук «Запобігання домашньому насильству підрозділами Національної поліції України» (2021 р.), присвячена дослідженню

феномену домашнього насильства та діяльності службових і посадових осіб Національної поліції щодо запобігання вказаному соціально-правовому явищу в Україні [12]; О. О. Біловол «Кримінальна відповідальність за домашнє насильство (ст. 126-1 КК України)» (2021 р.), в якому автор виокремлює такі основні проблеми: обумовленість криміналізації при встановленні кримінальної відповідальності за домашнє насильство, характеристика об'єктивних та суб'єктивних ознак складу злочину, передбаченого ст. 126-1 КК України, співвідношення домашнього насильства із суміжними кримінальними та адміністративними правопорушеннями, призначення покарань за вчинення цього злочину тощо [13]; А. Я. Шинкарук «Кримінально-правові заходи реагування на прояви домашнього насильства» (2021 р.), в якому Зроблено висновок, що правовим наслідком вчинення кримінального правопорушення, пов'язаного з домашнім насильством, може бути також й застосування щодо кривдника окремих інших примусових заходів кримінально-правового характеру, а саме: примусових заходів медичного характеру, примусового лікування, заходів кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб [14]; В. В. Медведської «Правові засади захисту жінок від домашнього насильства» (2022 р.), у якій проаналізовано сутність понять «домашнє насильство», «насильство в сім'ї», «сімейно-побутове насильство» [15]; Н. А. Стасюк «Кримінологічна характеристика домашнього насильства» (2022 р.), в якій запропоновано поняття віктимності в домашньому насильстві, як схильності особи своїми діями (дією або бездіяльністю) провокувати вчинення домашнього насильства щодо своєї особи. У зв'язку з чим, сам процес, в результаті якого особа стає жертвою домашнього насильства, є віктимізацією, а зворотний процес – відповідно, девіктимізацією; аргументовано, що в умовах воєнного стану в Україні органам державної влади необхідно розглянути можливість упровадження нового інституту протидії та запобігання домашньому насильству у вигляді Представника Уповноваженого Верховної Ради України з питань запобігання та протидії домашньому насильству [16]; О. М. Сікан «Сім'я як об'єкт кримінально-правової охорони» (2023 р.), в якому визначено, що сімейні відносини є невід'ємною складовою суспільних відносин, а розвиток сім'ї – одна із найважливіших складових розвитку суспільства.; запропоновано розглядати сім'ю як соціальну групу, що складається з фізичних осіб, які перебувають у шлюбі (зарєєстрованому або незарєєстрованому), їхніх дітей та інших осіб, поєднаних родинними зв'язками з подружжям, кровних родичів, і здійснює свою життєдіяльність на основі спільного економічного, побутового, морально-психологічного укладу, взаємних прав та обов'язків [17]; Ю. С. Лимаренко «Запобігання і протидія домашньому насильству за матеріалом Харківського регіону» (2023 р.), в якому охарактеризовано соціально-економічні та інші ознаки Харківського регіону, які ілюструють можливість вивчення детермінаційних чинників домашнього насильства на його прикладі, з подальшим застосуванням результатів дослідження на території всієї України, оскільки ознаки цього явища мають свій прояв майже в кожному населеному пункті держави [18].

Окремо слід зупинити увагу на комплексному науковому дослідженні проведеному Д. М. Тичиною «Кримінально-правові, кримінологічні та кримінально-виконавчі засади запобігання домашньому насильству в Україні», в якому автор на основі комплексного аналізу доктринальних положень вітчизняних і зарубіжних учених різних галузей права, актів національного законодавства, міжнародно-правових документів та сталої правозастосовної практики з урахуванням специфіки умов реальної війни і правового режиму воєнного стану опрацьовано важливу наукову проблему, що полягає у триєдиному формуванні теоретико-правових, кримінологічних та кримінально-виконавчих засад запобігання домашньому насильству з визначенням шляхів розв'язання низки взаємообумовлених фундаментальних і прикладних завдань охорони сім'ї в Україні [19].

Окремі проблеми кримінальної відповідальності за домашнє насильство знайшли відображення в публікаціях О. О. Дудорова та М. І. Хавронюка [20], А. А. Вознюка [21], які зосередили увагу на дискусійності домашнього насильства як правопорушення та кримінального правопорушення передбаченого ст. 126-1 КК України та наводять аргументи щодо відмежування від адміністративного правопорушення (ст. 173-2 Кодексу України про адміністративні правопорушення).

Дотичними до проблематики запобігання домашньому насильству є напрацювання вчених-адміністративістів, зокрема О. Д. Коломоець, Н. Б. Шамрук, Г. О. Горбової, О. М. Ткаленко, М. М. Легенкої, Н. В. Лесько, І. В. Скакун, М. В. Бакаїм, К. В. Довгунь, І. А. Горбач-Кудря та А. В. Томчук.

Крім цього, варто зазначити і про наукові розробки криміналістичного спрямування, що присвячені домашньому насильству. У дисертації Р. В. Кифлюка на тему: «Особливості розслідування та судового розгляду кримінальних проваджень, пов'язаних з насильством у сім'ї»

досліджено джерела виникнення сімейного насильства та виділені основні з них: індивідуальні психологічні характеристики суб'єктів насильства; клімат внутрішньосімейного середовища; суспільно-культурний рівень соціуму [22]; Т. В. Іщенко «Розслідування домашнього насильства» (2021 р.), в якій розкрито криміналістичну характеристику домашнього насильства, розкрито зміст таких її структурних елементів як: спосіб учинення (з урахуванням форм домашнього насильства – психологічного, фізичного, економічного) у поєднанні зі способами підготовки та приховування (виокремлено способи підготовки до вчинення психологічного та фізичного насильства, різновиди способів погрози, а також способи приховування кримінального правопорушення); обстановка (місце та час вчинення); слідова картина (матеріальні, ідеальні та цифрові сліди); особа злочинця (визначено біологічні, соціальні та психологічні властивості і стани); особа потерпілого (здійснено класифікацію потерпілих за трьома групами залежно від їхніх сімейних, родинних або ж близьких відносин зі злочинцем, з'ясовано їхні соціальні ролі), визначено кореляційні зв'язки між ними [23].

Не осторонь юридичних проблем домашнього насильства знаходилися й інші науки, зокрема доробки педагогічного спрямування. Зокрема, правову соціалізацію як процес формування правової культури вивчала І. Коваленко (2011 р.); вплив недоліків сімейного виховання на формування особи неповнолітнього злочинця висвітлив Н. Туз (2013 р.); правову пропаганду як форму виховання в правовій державі, вивчав А. Заєць (2016 р.); концептуалізація соціально-педагогічних основ сучасного сімейного виховання стала темою дисертації Т. Алексеєнко (2017 р.); проблематику домашнього насильства як суспільно небезпечне посягання на сім'ю та виховання неповнолітніх, досліджувала В. Гальцова (2017 р.); соціалізацію дітей старшого дошкільного віку в сім'ях розлучних батьків вивчала в дисертаційній роботі К. Суятінова (2018 р.); педагогічні умови правового виховання дітей 6–7 років у взаємодії сім'ї та закладу освіти досліджувала в дисертаційній роботі Г. Задорожна (2018 р.); співвідношення правової соціалізації та правового виховання розкрив С. Скуріхін (2018 р.); наукові пошуки правового виховання у сучасному суспільстві, розглянуті з позицій теоретико-компаративного підходу, в дисертаційному дослідженні здійснила О. Нестеренко (2019 р.); основні принципи й завдання стратегії сімейного виховання розкрив А. Рацул (2020 р.) [4].

Домашнє насильство досліджували G. Lessard, L. Montminy, É. Lesieux, C. Flynn, V. Roy, S. Gauthier, A. Fortin; форми, види та профілактику вивчали G. Patard, F. Ouellet, гендерне сприйняття розглядав N. Roberts, D. Price (2019); поширеність та частоту домашнього насильства під час вагітності та пов'язані з цим фактори ризику на півдні Швеції презентували Н. Finnbogadóttir, A.-K. Dykes, C. Wann-Hansson (2016). Водночас характеристика жінок-жертв домашнього насильства в Марокко (північна Африка) стали предметом дослідження групи науковців, до складу якої ввійшли F. Boughima, R. Razine, H. Benyaich, M. Mrabet. У результатах дослідження проаналізовано стан домашнього насильства й акцентовано увагу на організаційній складовій заходів запобігання.

Висновки. Таким чином, варто наголосити, що проведений генезис стану наукових доробків засвідчив, що абсолютна більшість з них, а саме представників українських учених-правників та європейської й американської наукових шкіл щодо запобігання домашньому насильству з'явилися вже наприкінці ХХ ст., коли була визнана проблема насильства в сім'ї, домашнього насильства, насильства у сімейно-побутовій сфері.

На основі застосування міждисциплінарного підходу (адміністративного, кримінального, криминології, криміналістики; педагогіки, психології), аналіз наукових вітчизняних і зарубіжних праць дозволяє систематизувати здобутки щодо запобігання та протидії домашньому насильству, узагальнити правозастосовну, правоохоронну та громадську практики в Україні та світі, а також обґрунтувати напрями диференціації та інтеграції наукових знань, важливих в аспекті пізнання протиправної діяльності у сімейно-побутовій сфері.

Також наукові розробки вчених кримінально-правових та криминологічних наукових шкіл з урахуванням викликів і загроз для розвитку української сім'ї дозволяє здійснити їх періодизацію у запобіганні кримінальним правопорушенням у сімейно-побутовій сфері з виокремленням «незалежного», «довоєнного» та «воєнного» періодів.

Однак, за браком чітких стратегічних орієнтирів, державна діяльність у сфері запобігання домашньому насильству залишається безсистемною й неузгодженою, а відтак, в умовах воєнного стану, докорінних змін законодавства та правозастосовної практики, розроблення науково-обґрунтованих концептуальних засад охорони сім'ї з визначенням шляхів розв'язання низки суміжних фундаментальних і прикладних проблем набуває особливого безпекового значення.

Вивчення вищевказаних наукових праць також засвідчило, що у вітчизняній та зарубіжній кримінології приділялась певна увага характеристиці та запобігання насильству в сім'ї (яке з часу внесення відповідних змін до КК України і доповнення його ст. 126-1, трансформувалося в категорію «домашнє насильство»), однак комплексного дослідження, яке б ґрунтувалося на кримінологічній характеристиці, з виокремленням стану та тенденцій, детермінант, особи правопорушника, жертви злочинного посягання, взаємозв'язку таких елементів з кримінально-правовими заходами реагування, кримінологічними заходами запобігання в умовах воєнного стану розроблено не було.

Список використаних джерел:

1. Про зареєстровані кримінальні правопорушення та результати їх досудового розслідування. *Офіс Генерального прокурора України*. URL: <http://www.gp.gov.ua/ua/stat.html>
2. Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 07.12.2017 р. № 2229-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text>
3. Кримінальний кодекс України: Закон від 05.04.2001 р. № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>
4. Тичина Д. М. Запобігання домашньому насильству в Україні : монографія. Київ : «Видавництво Людмила», 2023. 612 с.
5. Про попередження насильства в сім'ї: Закон України від 15.11.2001 р. № 2789-III (втрапив чинність 07.01.2018). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2789-14#Text>
6. Крижна Л. В. Попередження злочинів, що вчиняються у сфері сімейно-побутових відносин: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Київ, 2000. 215 с.
7. Васильківська І. П. Кримінологічні аспекти сімейного виховання: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Київ, 2001. 19 с. С. 16.
8. Головкін Б. М. Сімейно-побутові конфлікти в системі детермінації умисних вбивств і тяжких тілесних ушкоджень: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Харків, 2003. 19 с. С. 6.
9. Блага А. Б. Насильство в сім'ї (кримінологічний аналіз та запобігання): монографія. Харків: ФОП Макаренко. 2014. 360 с. С. 295.
10. Романцова С. В. Запобігання сексуальному насильству щодо дітей в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Львів, 2018. 19 с. С. 2–4.
11. Кузнецов М. Г. Домашнє насильство: кримінологічна характеристика та запобігання: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Київ, 2020. 237 с. С. 22.
12. Дмитращук О. С. Запобігання домашньому насильству підрозділами Національної поліції України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Київ, 2021. 228 с.
13. Біловол О. О. Кримінальна відповідальність за домашнє насильство (ст. 126-1 КК України): дис. ... д-ра філософ.: 12.00.08. Київ, 2021. 242 с.
14. Шинкарчук А. Я. Кримінально-правові заходи реагування на прояви домашнього насильства: дис. ... д-ра філософ. 081. Харків, 2021. 245 с.
15. Медведська В. В. Правові засади захисту жінок від домашнього насильства: дис. ... д-ра філософ. 081 – Право. Київ, 2022. 276 с.
16. Стасюк Н. А. Кримінологічна характеристика домашнього насильства: дис. ... д-ра філософ. 081. Київ, 2022. 173 с.
17. Сікан О. М. Сім'я як об'єкт кримінально-правової охорони: дис. ... д-ра філософ. 081. Одеса, 2023. 264 с.
18. Лимаренко Ю. С. Запобігання і протидія домашньому насильству за матеріалами Харківського регіону: дис. ... д-ра філософ. 081. Харків, 2023. 226 с.
19. Тичина Д. М. Кримінально-правові, кримінологічні та кримінально-виконавчі засади запобігання домашньому насильству в Україні: дис. ... докт. юрид. наук : 12.00.08. Київ, 2024. 632 с.
20. Дудоров О. О., Хавронюк М. І. Відповідальність за домашнє насильство і насильство за ознакою статі (науково-практичний коментар новел Кримінального кодексу України) / за ред. М. І. Хавронюка. Київ: Ваіте, 2019. 288 с.
21. Вознюк А. А. Кримінальна відповідальність за домашнє насильство: актуальні питання теорії та практики. *Forum Prava*. 2019. № 55 (2). С. 6–14.
22. Кифлик Р. В. Особливості розслідування та судового розгляду кримінальних проваджень, пов'язаних з насильством в сім'ї: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Київ, 2020. 241 с.
23. Іщенко Т. В. Розслідування домашнього насильства: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Київ, 324 с.